

RÁMEC UNESCO PRO KULTURNÍ A UMĚLECKÉ VZDĚLÁVÁNÍ

Závěrečné znění

Poznámka: Závěrečné znění **Rámce UNESCO pro kulturní a umělecké vzdělávání** sjednocuje připomínky, které členské státy a přidružení členové UNESCO předložili k prvnímu návrhu Rámce pro kulturní a umělecké vzdělávání během druhého kola konzultací, které probíhalo od 18. prosince 2023 do 10. ledna 2024. Sekretariát přitom provedl požadované jazykové úpravy, aby zachoval plynulost, jasnost a soudržnost revidovaného textu.

Úvod

1. **My, ministři kultury a školství**, jsme se ve dnech 13. až 15. února 2024 sešli v Abu Dhabi ve Spojených arabských emirátech na Světové konferenci UNESCO o kulturním a uměleckém vzdělávání a děkujeme generální ředitelce UNESCO za svolání této důležité a aktuální konference a Spojeným arabským emirátům za její uspořádání.
2. **Připomínáme** preambuli Ústavy UNESCO, která potvrzuje, že šíření kultury a vzdělávání lidstva ke spravedlnosti, svobodě a míru jsou nezbytné pro důstojnost lidstva, a článek I, který uvádí, že organizace „*dává nový impuls k všeobecnému vzdělávání a šíření kultury: tím, že bude spolupracovat se členy na jejich žádost při rozvoji vzdělávacích aktivit; tím, že naváže spolupráci mezi národy s cílem prosazovat ideál rovnosti vzdělávacích příležitostí bez ohledu na rasu, pohlaví nebo jakékoli rozdíly, ať už ekonomické nebo sociální; tím, že navrhne vzdělávací metody, které jsou nejvhodnější pro přípravu dětí na celém světě k odpovědnosti vyplývající ze svobody.*“ Připomínáme také článek 27 Všeobecné deklarace lidských práv, podle něhož „*má každý právo svobodně se účastnit kulturního života společnosti, těšit se z umění a podílet se na vědeckém pokroku a jeho výhodách.*“
3. **Uvědomujeme si**, že v kontextu rostoucích nerovností, ozbrojených konfliktů, dezinformací, mylných informací, nenávistných projevů, rasismu, xenofobie a dalších forem diskriminace, které podněcují sociální rozdělení a brání udržitelnému rozvoji, je nutné posílit úsilí o novou představu a utváření pokojné, spravedlivé a udržitelné budoucnosti pro všechny.
4. **Uznáváme**, že vzdělávací systémy musí být posíleny a transformovány přijetím rozhodných kroků k přehodnocení účelu, obsahu a způsobu poskytování vzdělávání s cílem podpořit rovnoprávnost a inkluzi, kvalitu a relevanci, jak se odráží v úsilí OSN, například ve Vzdělávání 2030: Inčchonské deklaraci a v akčním rámci pro implementaci cíle udržitelného rozvoje (SDG) 4 a v Summitu o transformaci vzdělávání (2022). Zavazujeme se přijmout opatření, která zajistí, aby vzdělávání odpovídalo potřebám všech žáků v různých kontextech, a vybavilo je znalostmi, dovednostmi, hodnotami, postoji a chováním potřebnými k „*podpoře udržitelného rozvoje, mimo jiné prostřednictvím vzdělávání zaměřeného na udržitelný rozvoj a udržitelný životní styl, lidská práva, rovnost žen a mužů, podporu kultury míru a nenásilí, globální občanství a ocenění kulturní rozmanitosti a přínosu kultury k udržitelnému rozvoji*“, jak je stanoveno v cíli 4.7.
5. **Uvědomujeme si také**, že kultura a umění jsou nedílnou součástí komplexního a inkluzivního rozvoje, odolnosti a well-beingu jednotlivců i společností. Kultura je jádrem toho, co nás činí lidmi, je zdrojem našich hodnot, rozhodnutí, vzájemných vztahů a vztahů s přírodou, vybavuje nás kritickým myšlením, smyslem pro identitu a schopností respektovat a přijímat odlišnosti. **Dále si uvědomujeme**, že kultura a umění hrají zásadní roli v rozkvětu lidské představitivosti, kreativity a sebevyjádření, což podněcuje

zkoumání, zvědavost a rozšiřuje možnosti tvorby a zároveň otevírá sociální a ekonomické perspektivy pro všechny studenty, zejména v kulturních a kreativních odvětvích.

6. **Zavazujeme se**, že využijeme jedinečné zdroje kultury a vzdělávání k větší součinnosti, abychom dosáhli vzájemně prospěšných výsledků rozvoje, jak je zakotveno v deklaraci MONDIACULT 2022. **Zdůrazňujeme** zásadní potřebu umožnit všem studujícím plně využívat příležitosti kultury a vzdělávání prostřednictvím rovných příležitostí ke kvalitnímu vzdělávání, respektování a zapojení rozmanitosti národů a kultur jako pozitivní a transformační síly a rozšiřování udržitelného životního stylu.
7. **Vítáme** závazky mezinárodního společenství v oblasti kulturního a uměleckého vzdělávání, zakotvené zejména v příslušných mezinárodních úmluvách, doporučeních, deklaracích a iniciativách UNESCO v oblasti vzdělávání a kultury,¹ jakož i ve dvou světových konferencích o uměleckém vzdělávání v Lisabonu v roce 2006 a v Soulu v roce 2010, jejichž závěrečné dokumenty, *Plán uměleckého vzdělávání* a *Soulská agenda: Cíle pro rozvoj uměleckého vzdělávání*, položily základy pro řešení výzev a formulování společného a vyvíjejícího se chápání kultury a vzdělávání a pro podporu průřezového přístupu k veřejným politikám.
8. **Schvalujeme** Rámec UNESCO pro kulturní a umělecké vzdělávání, který je založen na humanistické a posilující vizi kultury a vzdělávání, a **pověřujeme** UNESCO jako specializovanou organizaci OSN pro vzdělávání a kulturu, aby podporovalo implementaci tohoto Rámce svými členskými státy a přidruženými členy, zejména poskytováním prováděcích směrnic, pokud je to relevantní, prosazováním a usnadněním politického dialogu, sdílením znalostí a stanovováním norem, pokud je to relevantní, svoláváním globálních, regionálních a národních subjektů a subjektů občanské společnosti k implementaci tohoto Rámce; a monitorováním pokroku při dosahování strategických cílů.

Abu Dhabi, Spojené arabské emiráty, 15. února 2024

Úvodem

1. Vývoj, jako je digitální transformace a bezprecedentní mobilita lidí, stejně jako výzvy související s přetrvávající chudobou, zdravím a dalšími otázkami well-beingu, rostoucí nerovností, změnou klimatu, ztrátou biologické rozmanitosti, přírodními katastrofami a ozbrojenými konflikty, k nimž se přidaly trvalé dopady pandemie COVID-19, vynesly do popředí nové skutečnosti v oblasti vzdělávání a kultury. Vyzvaly k opětovnému investování do kulturních kapacit a k novému pojetí vzdělávání tak, aby připravilo studující všech věkových kategorií ve všech obdobích života na to, aby získali znalosti, dovednosti, hodnoty, postoje a chování potřebné k zachování lidské důstojnosti, prosazování lidských práv, rozvíjení sociální a environmentální odpovědnosti a utváření zdravé, udržitelné, inkluzivní, spravedlivé a mírumilovné budoucnosti.
2. Kultura a umění, které čerpají z rozmanitosti kulturních projevů, obohacují a oživují vzdělávání a nabízejí různým žákům, včetně těch ve zranitelných situacích, prostředky k vyjádření jejich lidskosti a k přístupu k rozmanitým formám vyjadřování, způsobům myšlení, poznávání, bytí a jednání, jakož i k historii a jazykům národů a společenství, které dávají smysl jejich vnímání světa, posilují jejich

¹ V oblasti kultury *mimo jiné* Všeobecná deklarace UNESCO o kulturní rozmanitosti (2001), Doporučení o postavení umělce (1980), Doporučení o ochraně a podpoře muzeí a sbírek, jejich rozmanitosti a jejich úlohy ve společnosti (2015), Haagská úmluva o ochraně kulturních statků za ozbrojeného konfliktu (1954) a její dva protokoly (1954 a 1999), Úmluva o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků (1970), Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (1972), Úmluva o ochraně podmořského kulturního dědictví (2001), Úmluva o zachování nehmotného kulturního dědictví (2003) a Úmluva o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů (2005). V oblasti vzdělávání byl přijat Dakarský akční rámec nazvaný Vzdělávání pro všechny: Plnění našich společných závazků (2000), Agenda pro udržitelný rozvoj 2030 a její Cíle udržitelného rozvoje (2015), zejména Cíl udržitelného rozvoje 4 (SDG 4), Vzdělávání 2030: Inčchonská deklarace a akční rámec pro realizaci cíle udržitelného rozvoje SDG 4 (2015), iniciativa Budoucnost vzdělávání (2021), Summit o transformaci vzdělávání (2022) a Doporučení o vzdělávání zaměřeném na mír a lidská práva, mezinárodní porozumění, spolupráci, základní svobody, globální občanství a udržitelný rozvoj (2023).

sebedůvěru a motivaci, a tím přispívají k lepšímu učení. Kultura a umění umožňují, rozšiřují a udržují prostory a komunity pro vzdělávání. Kromě toho může vzdělávání prostřednictvím umění a kultury rozvíjet širokou škálu kognitivních, sociálních, emocionálních a behaviorálních dovedností, posilovat komplexní učení a citlivost vůči přírodnímu prostředí, a také podporovat mezikulturní dialog, spolupráci a porozumění, které jsou zásadní pro udržitelné řešení globálních výzev a transformačních procesů. Proto jsou nezbytné pro komplexní vzdělávací proces, který je přizpůsoben požadavkům dnešního i budoucího světa.

3. V této souvislosti se členské státy UNESCO v březnu 2021 rozhodly vypracovat Rámec pro kulturní a umělecké vzdělávání s cílem podpořit lepší přístup a inkluzi ve vzdělávání a v kultuře; podpořit širší chápání vzdělávání v oblasti kultury a umění ve formálním, neformálním a informálním prostředí; zajistit účinné začlenění kulturního a uměleckého vzdělávání do příslušných kulturních a vzdělávacích politik, strategií, kurikula a programů; rozšířit spolupráci napříč oblastmi veřejné politiky, obory a vzdělávacími prostředími; a podpořit úlohu kulturního a uměleckého vzdělávání v udržitelném ekonomickém, sociálním a environmentálním rozvoji.
4. Vypracování Rámce UNESCO pro kulturní a umělecké vzdělávání zahrnovalo rozsáhlé a participativní konzultace, do nichž se zapojila široká škála zúčastněných stran.
5. Pro účely tohoto Rámce je kultura definována jako „*soubor specifických duchovních, materiálních, intelektuálních a emocionálních rysů, které charakterizují společnost nebo sociální skupinu, [který] zahrnuje nejen umění a písmo, ale také způsoby života, základní práva člověka, hodnotové systémy, tradice a víry*“, jak je ukotveno v Deklaracích UNESCO MONDIACULT z let 1982 a 2022, a kultura může být předávána, vyjadřována a prožívána v čase a prostoru mimo jiné prostřednictvím slov (literatura, ústní tradice, jazyk), zvuků (hudba, rozhlas, média), obrazů (výtvarné umění, média), pohybů (tanec, divadlo), památek a předmětů (architektura, design, řemesla), digitálních médií všech typů a tradičních znalostí (místní a domorodé znalostní systémy, živé kulturní dědictví a projevy). Vzdělání je definováno jako „*nezadatelné lidské právo. Jedná se o celoživotní a celospolečenský proces, jehož prostřednictvím se každý učí a rozvíjí v plné míře celou svou osobnost, smysl pro důstojnost, nadání a duševní a fyzické schopnosti, a to v rámci místních, národních, regionálních a globálních společenství a ekosystémů a ve prospěch těchto společenství*“, jak je uvedeno v Doporučení UNESCO o vzdělávání ve jménu míru a lidských práv, mezinárodního porozumění, spolupráce, základních svobod, globálního občanství a udržitelného rozvoje (2023).
6. Kulturní a umělecké vzdělávání zahrnuje výuku a učení se o umění a kultuře, s jejich pomocí a jejich prostřednictvím, jakož i všechny formy kulturních a uměleckých projevů. „Kulturní a umělecké vzdělávání“ staví kulturu včetně umění do pozice vzdělávacího nástroje, přístupu a oblasti studia, výzkumu a praxe.

I. Hlavní zásady

7. Kulturní a umělecké vzdělávání by mělo být holistické, transformativní a přínosné a mělo by se řídit následujícími zásadami:
 - a. Zajistit, aby kulturní a umělecké vzdělávání bylo společným zájmem lidstva (*common good of humanity*), který by měl být dostupný všem, a který podporuje well-being jednotlivců i celé společnosti. Toto uznání dále vyžaduje posílení jeho role v rámci politiky, vzdělávacích systémů a společnosti jako celku, jakož i posílení kolektivního zapojení a dlouhodobých veřejných investic.
 - b. Zaručit, aby kulturní a umělecké vzdělávání vycházelo z lidských práv a základních svobod, jak jsou definovány v mezinárodních dokumentech o lidských právech, především v Chartě OSN, Všeobecné deklaraci lidských práv, Mezinárodních paktech o hospodářských, sociálních a kulturních právech a o občanských a politických právech a v dalších mezinárodních úmlouvách a smlouvách o lidských právech, které umožňují inkluzivní a udržitelný rozvoj jednotlivců, komunit

a společností.

- c. Začlenit rovnost žen a mužů do všech aspektů plánování, tvorby a realizace politik, jakož i bojovat proti genderové diskriminaci a předsudkům, škodlivému obsahu a násilí ve všech vzdělávacích prostředích, jakož i ve zkušenostech a postupech souvisejících s kulturním a uměleckým vzděláváním.
- d. Uznávat kulturní rozmanitost jako charakteristický rys a společné dědictví lidstva, které rozšiřuje schopnosti a možnosti volby a pečuje o hodnoty jednotlivců a společností, a které by mělo být chráněno a podporováno posilováním vzájemného porozumění, rovného přístupu k různým kulturním projevům a jazykové rozmanitosti ve všech fyzických, virtuálních a kombinovaných vzdělávacích prostředích.
- e. Zajistit inkluzi, rovnoprávnost a respektování rozmanitosti prostřednictvím vzdělávání i v něm na všech úrovních a ve všech formách, které řeší šikanu, stereotypy, všechny formy diskriminace a nenávistných předsudků i činy, které podněcují diskriminaci, rasismus, xenofobii, nepřátelství nebo násilí, a bojovat proti nim.
- f. Umožnit tvůrčí kooperaci, která vychází z rozmanitosti zkušeností a postupů kulturního a uměleckého vzdělávání, a aktivní a smysluplnou účast všech aktérů a příjemců, jako jsou studující, zejména mládež, pedagogové, odborníci (teoretici i praktici) z kulturního a kreativního sektoru, komunity a další zainteresované strany, na navrhování, realizaci a hodnocení kulturního a uměleckého vzdělávání ve formálním, neformálním a informálním prostředí.
- g. Podporovat celoživotní a široce spektrální učení, které se děje v různorodém prostředí a zahrnuje jak prostory fyzické, jako jsou vzdělávací, komunitní, pracovní, kulturní (kulturní a paměťové) a přírodní, tak virtuální nebo smíšené prostory, které kombinují fyzické i digitální prvky.

II. Cíle

8. Rámec UNESCO má členskými státy a přidruženými členům poskytovat pokyny a politická doporučení týkající se kulturního a uměleckého vzdělávání pro tyto účely:
 - i. Zajistit, aby kulturní a umělecké vzdělávání přímo přispívalo k realizaci udržitelného rozvoje a zajištění míru v souladu se současným i budoucím úsilím Organizace spojených národů, včetně Agendy pro udržitelný rozvoj 2030 a všech jejích 17 cílů udržitelného rozvoje, zejména cíle SDG 4 zajistit inkluzivní a spravedlivé kvalitní vzdělávání a podporovat celoživotní příležitosti pro všechny, a cíle SDG 8 podporovat inkluzivní a udržitelný hospodářský růst, zaměstnanost a důstojnou práci pro všechny.
 - ii. Využívat současný pokrok a využívat příležitosti, které technologie otevírají, a zároveň identifikovat, předcházet a zmírňovat rizika, zejména v oblasti digitálních technologií a umělé inteligence, s cílem podporovat a prosazovat rozvoj reflexe, kreativity, iniciativy a jejich etické a odpovědné uplatňování, zejména ve prospěch vzdělávacích, kulturních a kreativních odvětví.
 - iii. Účinně začlenit kulturní a umělecké vzdělávání do příslušných politik, strategií a programů v kulturních a kreativních odvětvích a a vzdělávání a napříč těmito odvětvími, mimo jiné pokud jde o předpisy, kurikulum, vzdělávání učitelů a edukátorek*ů, kvalifikaci a profesní rozvoj, s cílem celoživotně rozvíjet znalosti v rozsahu celého života a také dovednosti, postoje, hodnoty a chování, jako je kreativita, kritické myšlení a umělecké dovednosti.

III. Oblast působnosti

9. Rámec UNESCO pohlíží na kulturní a umělecké vzdělávání jako na ekosystém, který zahrnuje vzdělávací aktivity pro všechny lidi, poskytované ve všech kontextech a ve formálním, neformálním i informálním prostředí, s využitím různých pedagogických metod – zejména těch, které zahrnují různé

kulturní perspektivy, činnosti, postupy, projevy, materiály a předměty – a a způsoby, například offline, online, distanční a kombinované, na všech úrovních a ve všech typech a formách.

10. Vychází z výše uvedeného širokého chápání kultury a zahrnuje procesy, jako je mezikulturní dialog, a hodnoty, jako je kulturní, jazyková a znalostní rozmanitost.
11. Zahrnuje a podporuje vícestrannou spolupráci a široká interdisciplinární partnerství mimo jiné mezi vzdělávacími a kulturními institucemi, vládními orgány, kulturními organizacemi a paměťovými institucemi, umělci a dalšími kulturními profesionály a odborníky, výzkumnými pracovníky, místními komunitami, soukromým sektorem, nadacemi a organizacemi občanské společnosti.

IV. Strategické cíle

a) Dostupnost, inkluze a rovnost v kulturním a uměleckém vzdělávání a jejich prostřednictvím

12. Dostupnost je rozhodujícím základem pro uplatňování práva na vzdělání a práv kulturních. Zajištění dostupnosti kvalitního vzdělávání v oblasti kultury a umění by mělo zahrnovat řešení všech překážek pro studující, od omezené infrastruktury a zdrojů až po zranitelnost a vyloučení bez ohledu na rasu, barvu pleti, původ, pohlaví, věk, jazyk, náboženství, politické názory, národnostní, etnický nebo sociální původ, ekonomické nebo sociální podmínky narození, zdravotní postižení nebo jakékoli jiné důvody.
13. Dostupnost široké škály kulturních a uměleckých projevů, zážitků a vzdělání je základem pro uplatňování práva na účast na kulturním životě a umění, přispívání k němu a jeho využívání, což umožňuje individuální a společenský well-being. To zahrnuje zajištění dostupnosti kulturního a uměleckého vzdělávání ve školách, kde je to vhodné, a také poskytování kvalitního formálního, neformálního a informálního vzdělávání pro rozvoj povolání a profesní kariéry v oblasti kultury a umění, a to i prostřednictvím rozmanitého kulturního obsahu. Zajištění dostupnosti kultury a umění je neoddelitelné od existence otevřených prostor, které umožňují účast všech lidí, včetně kulturních a paměťových institucí a organizací (muzea, galerie, knihovny, divadla ad.), památkových a památných míst.
14. Všichni žáci*čky, pedagogové*žky a edukátoři*ky by měli mít spravedlivý a inkluzivní přístup k infrastruktuře a zdrojům a vzdělávacím příležitostem, které jim umožní rozvíjet dovednosti a kompetence, aby mohli využívat digitální technologie a umělou inteligenci. Digitální technologie a umělá inteligence sice rozšířily nové způsoby umožňující dostupnost a zapojení se do kulturního a uměleckého vzdělávání, ale řešení digitální propasti a nerovnováhy v kulturní rozmanitosti a projevech na internetu se stalo stejně důležitou prioritou, aby se odstranily překážky bránící účasti z důvodu ekonomických, zeměpisných a sociálních rozdílů a aby se žáci*čky, pedagogové*žky a edukátoři*ky vybavili příslušnými znalostmi a dovednostmi, které potřebují, včetně mediální a informační gramotnosti.
15. Vzdělávání musí být demokratické, musí podporovat kritické myšlení a boj proti kolonialismu a neokolonialismu ve všech jejich formách a projevech, musí být oproštěno od stereotypů, předsudků a zaujatosti, musí být založeno na respektování různorodosti žáků*ček a zahrnovat boj proti hierarchii mezi kulturami, kulturními tradicemi, uměleckými obory nebo projevy směrem k inkluzivním a pluralitním společnostem. Všichni účastníci vzdělávání, zejména původní obyvatelstvo, osoby se zdravotním postižením, osoby ve znevýhodněných, chudých a zranitelných situacích, jako jsou uprchlíci, migranti, vysídlené osoby, oběti ozbrojených konfliktů, a účastníci vzdělávání v podmínkách postižených krizí a katastrofami, by měli mít možnost se vzdělávat v oblasti kultury a umění, podílet se na tomto vzdělávání a přispívat k němu a díky tomu prosperovat.
16. Vzdělávání proto musí poskytovat rozmanité, inkluzivní a flexibilní, inter-, multi- a transdisciplinární přístupy a metody k poskytování kvalitního kulturního a uměleckého vzdělávání, které přispívá k řešení stigmatizace, xenofobie, nenávistných projevů, dezinformací, šíření zavádějících informací a

diskriminace. To zahrnuje prohlubování znalostí a oceňování kulturní rozmanitosti, lidských práv, mezikulturního porozumění a respektu, snaha o sociální soudržnost, předcházení konfliktům a případné usmíření a zhojení po skončení konfliktu prostřednictvím kultury a umění.

b) Kontextuální, kvalitní, celoživotní učení v rámci celého života skrze kulturní a umělecké vzdělávání

17. Vzdělávání, které se opírá o lidská práva a reaguje na globální výzvy, jimž lidstvo a planeta čelí, by mělo zahrnovat kontextové a obsahově relevantní perspektivy a umožňovat adaptivní přístupy, které podporují globální občanství, úctu k životnímu prostředí a kulturní rozmanitosti, včetně znalostí, jazyků a postupů původních obyvatel, a to jak původních, tak současných. To zahrnuje zapojení kultury a umění do formálních vzdělávacích systémů, počínaje předškolní výchovou a vzděláváním (Early Childhood Care and Education – ECCE) a prostřednictvím místně relevantního kurikula, pedagogiky a prostředí, zapojení místního živého kulturního dědictví a projevů, tradičních způsobů poznávání, bytí a konání, mateřských jazyků a jazykové rozmanitosti a místních kulturních a tvůrčích projevů. Tyto perspektivy se dále vztahují také na neformální kontexty, aby se udržovalo mezigenerační sdílení, vzájemné učení, učňovské vzdělávání, rozvoj profesních dovedností, spolupráce v rámci profesí i mezi nimi a místně zakotvené učení a zapojení založené na perspektivě celoživotního a široce spektrálního učení.

18. Kulturní a umělecké vzdělávání by mělo podporovat mezikulturní a mezigenerační dialog a odpovědnou péči o kulturní a biologickou rozmanitost prostřednictvím učení s ohledem na životní prostředí v zájmu udržitelného rozvoje. Kultura a umění by proto měly být integrovány do výuky a učení zapojením kulturních a jiných institucí a prostor, nositelů živého dědictví, mediátorů z řad místních komunit a dalších profesionálů*ek z kulturního a kreativního sektoru, aby bylo vzdělávání zakotveno na místě, což posílí vazby mezi žáky všech věkových kategorií a původů a jejich komunitami a prostředím. Takto rozšířená spolupráce může pomoci řešit nedostatky ve vzdělávání, podpořit integraci znevýhodněných žáků a obohatit celkovou vzdělávací zkušenost a zároveň posílit kulturní výměnu a podpořit tak kulturní rozmanitost, kreativita, inovace, výzkum a společnou tvorbu.

c) Ocenění kulturní rozmanitosti a schopnost kritického přístupu

19. Kultura ve své bohaté rozmanitosti by měla být interdisciplinárně integrována napříč formálním, neformálním a informálním vzděláváním, což umožní zahrnout pluralitu identit a kulturních projevů národů a společností tvořících lidstvo a podpoří znalosti a povědomí prostřednictvím sebevyjádření, objevování a experimentování. Kultura je dynamická a heterogenní, neustále se vyvíjí a poskytuje kritický prostor pro interakci, výměnu, spor, společné učení a tvorbu, a tím přispívá k vitalitě a rozmanitosti společnosti.

20. Vzdělávací přístupy, pedagogika a nástroje by měly žáky vybavit základními znalostmi, dovednostmi, hodnotami, postoji a schopnostmi využívat umění k podpoře sociálních změn, k ochraně kulturních statků prostřednictvím lokálních přístupů a strategií a k identifikaci a zpochybňování forem instrumentalizace kultury a škodlivých společenských norem, předsudků a stereotypů a zároveň by měly podporovat pozitivní oceňování kulturní rozmanitosti jako konstruktivní síly, která umožňuje svobodu projevu a svobodu tvorby, aktivní demokratickou účast, sociální odpovědnost, kreativitu a inovace, soudržnost a spolupráci.

d) Dovednosti pro vytváření odolné, spravedlivé a udržitelné budoucnosti

21. Vzdělávací podmínky a prostředí by měly plně využívat kulturu a umění k rozvíjení kreativity, kritického myšlení a inovací jako klíčových kompetencí pro řešení složitých výzev týkajících se udržitelnosti, jakož i k podpoře odborných dovedností, talentu a osobního rozvoje a ke zvyšování zaměstnanosti a důstojné práce v kulturních a kreativních odvětvích s cílem udržet rozvoj kreativní ekonomiky na místní i celostátní úrovni.

22. Vzdělávací systémy by měly již od předškolního věku využívat potenciál kulturního a uměleckého

vzdělávání k posílení občanské angažovanosti a demokratické účasti, ke zlepšení výuky dalších předmětů a k rozvoji kreativity a schopnosti inovovat, například prostřednictvím přístupu založeného na vědě, technologiích, inženýrství, umění a matematice (STEAM), který posiluje psaní, čtenářské a řečnické dovednosti a rozvíjení sociálních a emocionálních dovedností – od empatie a solidarity až po pluralitní myšlení – s cílem posílit uznání kulturní rozmanitosti, zlepšit studijní a pracovní výkony, pochopit a řešit místní a globální výzvy a posílit odolnost pro zvládání budoucích nejistot a krizí.

e) Institucionalizace a valorizace ekosystémů kulturního a uměleckého vzdělávání

23. Zvyšovat povědomí o hodnotě kulturního a uměleckého vzdělávání pro komplexní rozvoj tím, že se kultura a umění stanou součástí vzdělávacích systémů a budou uznány jako nedílná součást kvalitního vzdělávání. To znamená věnovat kultuře a umění významný prostor v kurikulu, vyčlenit potřebný čas a prostor v rozvrhu hodin a poskytnout odpovídající a udržitelné zdroje. Umění jako specifická oblast znalostí by mělo být uznáno také prostřednictvím certifikace kulturních a uměleckých dovedností a kompetencí pro kulturní profesionály a odborníky pracující jako pedagogové ve formálních, neformálních a informálních vzdělávání, jakož i prostřednictvím většího uznání vnitřní společenské hodnoty kultury, umění, kulturních a kreativních odvětví a jejich přínosu pro rozvoj společnosti.
24. Plánování a realizace kulturního a uměleckého vzdělávání by měly odstranit izolované přístupy tak, že se rozšíří participativní přístupy napříč ministerstvy, agenturami, vzdělávacími institucemi a dalšími zúčastněnými stranami a naváže se trvalejší spolupráce s prostory a aktéry neformálního a informálního učení. Tento přístup obohatí vzdělávací programy a školení, posílí výsledky učení a nabídne ucelený systém formálního a neformálního vzdělávání.

V. Způsoby provádění

a) Správa, právní předpisy a politiky

25. Transformovat správu a politiky v oblasti kulturního a uměleckého vzdělávání prostřednictvím trvalých, inkluzivních a adaptivních strategií, které podporují dialog a spolupráci mezi jednotlivými úrovněmi správy, oblastmi politiky, mechanismy a strukturami, jakož i mezi institucemi, kulturními profesionály a odborníky z praxe, pedagogy a dalšími aktéry rozvoje. Konkrétně vytvořit a formalizovat mechanismy zajišťující pravidelnou spolupráci mezi ministerstvy, podle potřeby zejména kultury a školství, ale také ministerstvy odpovědnými za oblasti zdravotnictví, sociální péče, vědy, inovací, životního prostředí, hospodářství, rozvoje a plánování, s cílem systematicky rozvíjet a realizovat účinnou integraci kulturního a uměleckého vzdělávání v prostředí formálního, neformálního a informálního vzdělávání. To by mělo být podpořeno poskytováním dostupných informací založených na výzkumu a důkazech, stanovením priorit dlouhodobých intervencí v oblasti kulturního a uměleckého vzdělávání, zajištěním zdrojů a zkušeností pro všechny a vypracováním opatření pro společné monitorování a hodnocení napříč veřejnými politikami.
26. Podporovat profesionalizaci ekosystémů kultury a umění, uznávání kulturních, uměleckých a tvůrčích dovedností a rozvoj infrastruktury posílením politik, strategií a programů v oblasti odborného a profesního vzdělávání a přípravy (TVET) a vysokoškolského vzdělávání v oblasti kultury a umění, aby mladí lidé i dospělí mohli získávat znalosti a dovednosti v různých oblastech kulturního a uměleckého vzdělávání s cílem podpořit jejich přístup k práci, veřejně prospěšným pracím, stážím a podnikatelským příležitostem v kulturních a tvůrčích odvětvích.

b) Vzdělávací prostředí

27. Rozšířit koncept vzdělávacího prostředí navázáním trvalejší spolupráce s formálními, neformálními a informálními vzdělávacími prostory, jako jsou odborné školy, muzea, galerie, knihovny, umělecké scény, kreativní centra, města a obce, včetně členů Sítě kreativních měst UNESCO a Globální sítě vzdělávacích měst UNESCO, komunitní centra, místa kulturního a přírodního dědictví, památná místa

a další umělecké a kulturní instituce a prostory v městských i venkovských oblastech. Takový přístup otevírá nové obzory pro oblast mezioborového vzdělávání a výměny a prostřednictvím různých forem, jako je učení se praxí, mentorství a stáže, jakož i partnerství veřejného a soukromého sektoru, obohacuje vzájemné vzdělávací zkušenosti jako úsilí celé komunity.

c) Vzdělávací zkušenosti

28. Integrovat různé lokální znalostní systémy, hmotné a nehmotné kulturní zdroje, jako je živé dědictví a kulturní zvyky a projevy, do formálního, neformálního a informálního vzdělávání a napříč ním pro bohaté, lokálně relevantní a mezikulturní vzdělávací zkušenosti.
29. Zapojit umělce a další kulturní profesionály a odborníky, nositele živého kulturního dědictví, komunitní organizace, studující a další relevantní zúčastněné strany jako rozhodující aktéry do vzdělávání, shromažďování, analýzy a šíření informací, výzkumných procesů a do tvorby a revize vzdělávacích programů a dalších dimenzí vzdělávání s cílem obohatit koncepci a realizaci kulturního a uměleckého vzdělávání na všech úrovních a ve všech vzdělávacích prostředích.

d) Učitelé a pedagogové

30. Diverzifikovat učitelskou profesi a zajistit, aby ztělesňovala bohatou kulturní rozmanitost ve společnostech, a to zapojením živých nositelů kulturního dědictví, umělců a dalších kulturních profesionálů a odborníků z praxe, aby se podpořila komunitní péče a podpora, výměna znalostí a spolupráce nezbytná pro transformativní vzdělávací zkušenosti v rozmanitých fyzických, virtuálních a smíšených vzdělávacích prostorech.
31. Revidovat vzdělávání učitelů a jejich profesní rozvoj tak, aby zahrnoval kulturní a uměleckou výchovu, a opřít se o výzkum při rozvoji vzdělávání učitelů. Současně vypracovat kvalitní, relevantní a uživatelsky přívětivé pokyny, pedagogické postupy a materiály, které mimo jiné posílí schopnosti učitelů využívat nové, kreativní výukové metody a vzdělávací obsah, zejména ty, které poskytuje kulturní sektor. Dále podporovat dialogy a spolupráci mezi pedagogickými pracovníky a profesionály a odborníky v oblasti kultury s cílem vyměňovat si, spoluvytvářet a obohacovat vzdělávací, umělecké a kulturní zkušenosti prostřednictvím začleňování kulturních a uměleckých materiálů do vzdělávacích procesů a podpory neformálních a informálních kulturních a uměleckých aktivit mezi všemi studujícími.
32. Zvýšit investice do řešení nedostatku kvalifikovaných učitelů, školitelů a neformálních pedagogů, zejména ve venkovských oblastech a malých komunitách, a poskytovat kvalitní vzdělávání učitelů, odbornou přípravu pedagogů a kontinuální profesní rozvoj pro kontextuální, celoživotní učení a učení v rámci celého života, které využívají inovativní pedagogiku a digitální technologie k posílení dovedností pro současnost i budoucnost a zároveň obohacují celkové zkušenosti s učením ve třídě i mimo ni.
33. Zlepšit postavení a pracovní podmínky učitelů, lektorů, školitelů a pedagogů, jakož i umělců a dalších kulturních pracovníků a odborníků působících v oblasti kulturního a uměleckého vzdělávání, včetně zaměstnanosti a odměňování, a to prostřednictvím odpovídajících opatření, zdrojů a infrastruktury, flexibilních pracovních podmínek, umožňujících profesní růst a well-being. Dále podporovat opatření na zefektivnění procesů školské administrativy a odstranění organizačních překážek, aby učitelé, školitelé a pedagogové měli čas a flexibilitu pro vytváření iniciativ a partnerství s kulturními institucemi, kulturními profesionály a odborníky z praxe.

e) Digitální technologie a umělá inteligence

34. Využívat mediální a informační gramotnost k podpoře efektivního poskytování kulturního a uměleckého vzdělávání v digitální éře a zároveň podporovat kreativní, emancipované, etické a odpovědné využívání digitálních technologií, zajišťovat ochranu soukromí, práv duševního vlastnictví a respektování kulturní a jazykové rozmanitosti online.
35. Rozšířit přístup k digitálním technologiím pro kulturní a umělecké vzdělávání, *mimo jiné*

prostřednictvím dobře rozvinuté infrastruktury a údržby, digitalizovaného kulturního obsahu, digitálních sbírek a odborné přípravy a rozvoje dovedností, které umožní smysluplnou integraci různých technologií a nástrojů do vzdělávacích procesů, zejména ve prospěch nejméně rozvinutých zemí, osob se zdravotním postižením a osob ve zranitelných a znevýhodněných situacích.

36. Podporovat výzkum a inovace pro vývoj rozmanitých, udržitelných, etických, bezpečných a nezaujatých digitálních nástrojů pro kulturní a umělecké vzdělávání, včetně nástrojů pro uměleckou tvorbu a sdílení znalostí a učení v oblasti kultury a umění a také jejich prostřednictvím a s jejich pomocí.
37. Využívat lidské kapacity, které přispívají ke spoluvytváření, využívání a poskytování digitálního obsahu obohaceného o místní a kulturní zdroje pro kulturní a umělecké vzdělávání. To zapojuje pedagogy a studenty jako aktivní účastníky vzdělávacích procesů a tvůrce obsahu a rozšiřuje škálu inovativních pedagogických postupů, mimo jiné prostřednictvím využití otevřených licencí pro materiály určené ke kulturnímu a uměleckému vzdělávání.
38. Rozšířit spolupráci při řešení vyvíjejících se technologií a umělé inteligence v oblasti kulturního a uměleckého vzdělávání. To zahrnuje prohlubování znalostí a povědomí o příležitostech a rizicích technologií a umělé inteligence, jako je generativní umělá inteligence a kybernetická bezpečnost, při vytváření poutavého vzdělávacího prostředí, vytváření nových forem tvorby, vyjadřování a způsobů sdílení kreativity a posuzování jejich dopadu na hodnotový řetězec kulturních a tvůrčích odvětví. Taková opatření by měla být podpořena navázáním dialogu mezi zúčastněnými stranami z různých znalostních oborů a odborností v oblasti kulturního a uměleckého vzdělávání i mimo ni, aby bylo možné posoudit vznikající problémy v oblasti technologií, informovat o rozvoji příslušných dovedností a kompetencí v oblasti kulturního a uměleckého vzdělávání, zajistit vyváženou regulaci digitálních nástrojů a dosáhnout konsensu ohledně budoucích strategií.

f) Partnerství, interinstitucionální koordinace

39. Inovovat a rozšiřovat partnerství a koordinační mechanismy na mezinárodní, regionální, národní a místní úrovni mezi vládními orgány, kulturními a pamětovými institucemi a organizacemi, školami, památníky a památkovými objekty, místními komunitami, organizacemi občanské společnosti, soukromým sektorem, médií, studujícími, pedagogy, umělci a dalšími kulturními odborníky a praktiky a příslušnými zúčastněnými stranami s cílem motivovat k dlouhodobé spolupráci a podporovat sdílení znalostí, mobilitu umělců a dalších kulturních profesionálů a odborníků a rezidenční programy, jakož i společnou tvorbu.

g) Financování

40. Mobilizovat finanční prostředky, a to i prostřednictvím veřejných a soukromých partnerství, na rozvoj infrastruktur a mechanismů spolupráce, jakož i administrativních, lidských a materiálních zdrojů pro dlouhodobou udržitelnost ekosystému kulturního a uměleckého vzdělávání.
41. Rozvíjet finanční a jiné věcné mechanismy pro navrhování a provádění revidovaných strategií v oblasti kulturního a uměleckého vzdělávání, zahrnující revizi učebních plánů, pedagogiky a rámců.

h) Výzkum, data a hodnocení

42. Posílit stávající nebo vytvořit nové, dlouhodobé a transformační mechanismy pro systematický, komplexní, společný, interdisciplinární a transdisciplinární výzkum a pro vypracování rozsáhlého sběru, analýzy a monitorování dat v řadě témat, zejména těch, která se týkají kulturního a uměleckého vzdělávání, s cílem podpořit tvorbu, provádění, hodnocení, šíření a prosazování politiky založené na důkazech v oblasti kulturního a uměleckého vzdělávání.

VI. Monitorování, následná opatření a přezkum

43. Za účelem dosažení strategických cílů Rámce UNESCO a vyhodnocení dosažených výsledků a získaných

zkušeností v celosvětovém měřítku při jeho provádění by členské státy a přidružení členové měli:

- i. Podporovat implementaci Rámce sdílením pokroku, osvědčených postupů a výzev. K tomuto účelu a s využitím stávajících mechanismů podávání zpráv, jako jsou mimo jiné Globální zpráva o kulturních politikách, Globální zpráva o monitorování vzdělávání a zprávy týkající se cíle 4.7 udržitelného rozvoje, předkládat UNESCO každé čtyři roky na dobrovolné bázi zprávu o pokroku při provádění Rámce na národní úrovni, a to počínaje rokem 2025.
 - ii. Prozkoumat možnost zřízení center kategorie 2 na regionální nebo globální úrovni pod záštitou UNESCO v oblasti kulturního a uměleckého vzdělávání s cílem posílit výzkum a analýzu propojení mezi kulturou a vzděláváním, včetně odborné přípravy, sběru a analýzy dat, monitorování a hodnocení implementace Rámce. Zřízení těchto center podléhá příslušným postupům stanoveným organizací, včetně povinné studie proveditelnosti a udržitelných zdrojů poskytnutých navrhujícím členským státem (navrhujícími členskými státy).
44. Na podporu členských států a přidružených členů při implementaci Rámce UNESCO v rámci stávajících zdrojů:
- i. Vypracovat speciální globální monitorovací mechanismus pro tento Rámec, včetně využití stávajících monitorovacích mechanismů na globální, regionální a národní úrovni, aby bylo možné posoudit pokrok v jeho implementaci pro členské státy a další zúčastněné strany.
 - ii. Usnadňovat možnosti sdílení poznatků, které se soustředí na případové studie osvědčených postupů v členských státech, a tím posilovat výměnu úspěšných metod a přístupů mezi zeměmi. Pravidelně usnadňovat sdílení znalostí zaměřené na případové studie osvědčených postupů v členských státech, a tím posilovat výměnu úspěšných metod a přístupů mezi zeměmi.
 - iii. Zapojit síť UNESCO napříč sektory vzdělávání a kultury s cílem podpořit výzkum v oblastech kulturního a uměleckého vzdělávání a posílit analýzy založené na důkazech a zintenzivnit spolupráci se stávajícími regionálními a mezinárodními sítěmi a dalšími aktéry v oblasti kulturního a uměleckého vzdělávání. Za stejným účelem vybízet členské státy k mobilizaci národních sítí a subjektů zahrnujících mimo jiné Síť Kateder UNESCO a Síť přidružených škol UNESCO s programy a projekty pro kulturní a umělecké vzdělávání.
 - iv. Vytvářet a rozšiřovat partnerství se širokou škálou veřejných a soukromých subjektů, která budou vycházet z jejich odborných znalostí a zkušeností a doplňovat a rozvíjet strategické cíle Rámce.
 - v. Shromažďovat a šířit relevantní výzkumy, zprávy o pokroku, data a rozmanité postupy mezi členskými státy, přidruženými členy a partnery.
 - vi. Zapojit se do rozsáhlého procesu reflexe s cílem vylepšit kulturní a umělecké vzdělávání prostřednictvím prohloubení stávajících synergií mezi příslušnými úmluvami, doporučeními, programy a akcemi vypracovanými v Sektorech kultury a vzdělávání UNESCO.